

DE EERSTE WERELDOORLOG

HET COMPLETE NASLAGWERK IN FOTO'S

J.H.J. ANDRIESSEN

INHOUD

VOORWOORD	8
AAN DE VOORAVOND VAN HET CONFLICT	10
De Frans-Pruisische oorlog van 1870-1871	10
Het imperialisme van de grote mogendheden	11
Frankrijk	11
Het congres van Berlijn, de landkaart opnieuw ingevuld	12
De Fransen in Afrika, de koloniale aan de macht	14
Fashoda, een gevaarlijke ontwikkeling	14
De verdere Franse kolonisatie, de ondergang van de minister van Buitenlandse Zaken	17
De Agadir conferentie, het Duitse rijk geblameerd	19
De tweede Marokko crisis, Duitsland zendt oorlogsschip Panther	20
De Duitse koloniale expansie, economische en politieke concurrentie	23
Het Britse koloniale rijk, Groot-Brittannië als supermacht	25
Het systeem van de allianties	26
Duitsland en haar bondgenoten	26
De geheime Frans-Russische militaire conventie van 1894, aanloop naar de Eerste Wereldoorlog	30
Groot-Brittannië, het einde van het Victoriaanse tijdperk	33
De Brits-Duitse marinewapenwedloop.	
De bouw van de Dreadnought en het Duitse vlootbouwprogramma.	37
Servië als spanningsbron, de moord op Alexander Obrenovic	41
DE CRISIS VAN 1914	48
De posities van Oostenrijk-Hongarije en Rusland	48
De moord te Serajevo. Dramatische gevolgen voor de wereldvrede	53
De reacties van de grote mogendheden, uitstel van de Oostenrijk-Hongaarse mobilisatie	57
De 'blanco cheque' van Duitsland	59
Het Weense ultimatum	60
De mobilisatie van de grote mogendheden	63
Duitsland mobiliseert	63
De Russische mobilisatie	65
Groot-Brittannië, één miljoen vrijwilligers	67
Frankrijk mobiliseert	70
De houding van Turkije en Italië	72
Italië	72
Turkije	74
DE OORLOG BREEKT UIT	76
De militaire plannen	76
De motieven	78
Het Von Schlieffenplan	79
Het Franse plan nr. 17	81
Het Britse aanvalsplan	83
Het Oostenrijk-Hongaarse aanvalsplan	84
De Russische oorlogsplannen	84

DE BEWEGINGSOORLOG	86
De Duitse inval in België en Luxemburg	86
Het begin van de strijd	91
De gevechten om de stad Luik	93
De strijd bij Namen	97
De gevechten om Antwerpen	102
Duitse gruweldaden in België, de dood van captain Fryatt en miss Cavel	107
De slag aan de Marne	110
Het keerpunt	110
De race naar de zee, de slag bij de IJzer en bij Ieper	115
Von Moltke ontslagen, Falkenhayn treedt aan	115
De slag aan de IJzer, heroïsche strijd van het Belgische leger	120
De veldslagen bij Ieper	139
De tweede slag, gasaanval	157
De derde slag	167
De vierde en laatste slag bij Ieper	169
Zware en bloedige verliezen	169
De strijd in het oosten, de Russen vallen aan	170
De slag bij Tannenberg, een heldenrol voor Hindenburg en Ludendorff	174
De strijd aan de Mazurische meren	179
De Duitsers vallen aan	179
De gevechten in Galicië	192
DE GROTE VELDSLAGEN VAN 1915 EN 1916	196
Gallipoli	196
De aanzet	196
Gecombineerde land- en zee-operatie, amateurisme viert hoogtij	213
De landing	231
Het einde van het avontuur, Hamilton wordt teruggeroepen	236
De veldslagen bij Verdun	240
Operatie 'Gericht', het Franse leger moet doodbloeden	240
De gevechten in het Bois des Caures, Duitse opmars vertraagd	258
De val van Fort Douaumont, een gelukkige samenloop van omstandigheden	270
De verovering van het dorpje Douaumont	274
De strijd om Fort Vaux	283
De gevechten om de Mort Homme en heuvel 304	293
De verovering van beide heuvels	294
De verdere strijd	295
Gifgasgranaten op Fort Souville	295
De bloedige strijd aan de Sommerivier	297
De eerste juli	337
Het Britse ras	351
De Brusilovoffensieven	352
Het junioffensief	352
Nieuwe poging	354
De strijd bij Isonzo, Italië in de oorlog	358

DE STRIJD OP ZEE	372
De Duitse vlootplannen	372
De onbeperkte onderzeebootoorlog	382
De torpedering van de Lusitania (1)	386
De slag bij Jutland	389
De Hochsee Flotte vaart uit	389
De Duitse tactiek	389
De resultaten	407
De ondergang van de Duitse vloot te Scapa Flow, de laatste gang	415
AMERIKA IN DE OORLOG	426
Amerika neutraal?	426
De torpedering van de Lusitania (2)	435
Een kille dag	435
De Britse versie	437
De Duitse versie	438
De Amerikaanse positie	442
De feiten	444
Het Zimmermanntelegram, de laatste druppel	452
De Amerikaanse oorlogsverklaring, de finale akte	456
HET EINDE	458
De Russische revolutie	458
De tsaar treedt af	458
Rusland treedt uit de oorlog	463
Het Duitse maartoffensief in 1918	472
Een laatste poging	472
Operatie Michaël gaat van start	475
De tweede poging, 'Operatie George'	492
De derde poging, het plan 'Hagen'	496
De vierde poging, 'Operatie Gneisenau'	500
De vijfde poging, Operatie Marneschutz, de slag om Reims	501
Het geallieerde tegenoffensief	502
8 augustus, de 'Zwarte dag' voor het Duitse leger	504
Duitsland vraagt om een wapenstilstand	540
Vrede zonder overwinnaars	557
De wapenstilstandsonderhandelingen	557
Wilson's veertien-puntenplan	567
De wapenstilstand	579
Het vredesverdrag van Versailles, een wissel op de toekomst van Europa	581
Epiloog	586
Bibliografie	596
Register	599
Fotoverantwoording	600

AAN DE VOORAVOND VAN HET CONFLICT

DE ONAFWENDBARE OORLOG

DE FRANS-PRUISISCHE OORLOG VAN 1870-1871

Misplaatste trots, politieke en persoonlijke geldingsdrang, overmoed en gebrek aan realiteitszin, dat waren de oorzaken die leidden tot de Frans-Pruisische oorlog (1870-1871), welke ontstond nadat Frankrijk zich verzette tegen de ambities van een Pruisische prins om de vacante Spaanse troon te bestijgen. Frankrijk wenste geen Pruisische invloed in een aan haar grenzen liggend land en eiste dat de Pruisische koning de prins van zijn stap zou weerhouden. Deze wendde daarop inderdaad zijn invloed aan en de prins moest zich mokkend terugtrekken maar dat scheen nog niet genoeg te zijn. Frankrijk eiste nu dat de Pruisische koning ook nog de garantie zou geven dat er nimmer een Pruis op de Spaanse troon zou gaan zitten. Uiteraard een onmogelijke eis die de koning dan ook niet kon inwilligen, hetgeen voor Frankrijk aanleiding was om Pruisen de oorlog te verklaren.

Een uitermate noodlottige stap, want in een serie hevige veldslagen werd het Franse leger in de pan gehakt, keizer Napoleon III gevangen genomen en de Franse hoofdstad Parijs door de Duitsers bezet. Om de schande en vernedering nog completer te maken werd in de beroemde spiegelzaal te Versailles het Duitse keizerrijk uitgeroepen, waarna Duitsland de rijke Franse provincie Elzas-Lotharingen, dat overigens in vroeger tijden door de Fransen van de Duitsers was afgenomen, weer inlijfde. Het Duitse keizerrijk was geboren en naar het scheen, de macht van Frankrijk voorgoed gebroken.

Toch lag juist in dit gebeuren reeds de kiem verborgen van een nieuwe oorlog, een oorlog die geheel Europa in vuur en vlam zou zetten en die wij nu 'Eerste Wereldoorlog' noemen. Het Franse volk, geschokt en verslagen, verloor het vertrouwen in haar leger dat diep vernederd was en zich nog maar nauwelijks vertoonde. Het zou tot 1880 duren alvorens men zich weer ging bekommeren om 's lands grenzen en de defensie weer ernstig ging nemen.

In de daarop volgende jaren werd de nieuwe grens met Duitsland voorzien van een verdedigingsgordel met uitermate sterke, welhaast onneembare forten en de militairen begonnen weer plannen te maken om ééns met Duitsland af te rekenen en Elzas-Lotharingen weer te heroveren.

De gekroonde hoofden van Europa voor het laatst bijeen in 1910 bij de begrafenis van koning Edward VII. Op de foto: Hakon (Noorwegen) Ferdinand (Bulgarije), Manuel (Portugal), Wilhelm II (Duitsland), George (Griekenland), Albert (België), Alfons XIII (Spanje), George V (Groot-Brittannië), en Christian (Denemarken).

HET IMPERIALISME VAN DE GROTE MOGENDHEDEN

Frankrijk

De steeds openlijker naar buiten komende revanchegedachte en de daarmee gepaard gaande toenemende anti-Duitse sfeer in Frankrijk werd echter niet door iedereen gedeeld. Er waren politici die van mening waren dat een nieuwe oorlog met Duitsland alleen maar ellende kon brengen. Zij wezen er op dat andere landen zoals Amerika, Engeland en Rusland niet hadden stil gezeten en inmiddels grote koloniale rijken hadden gesticht. Frankrijk, zo verklaarden ze, zou er bij gebaat zijn dat eveneens te doen en liefst zo snel mogelijk, vóórdat de kansen waren verkeken. Een koloniale politiek was volgens hen de enige juiste weg. Zij kregen voorlopig hun zin, voorlopig, omdat de Fransen de gedachte aan revanche nimmer geheel lieten varen.

Het volk begreep echter dat Frankrijk nu eerst zou trachten haar koloniale bezittingen uit te breiden. Dit zou het land belangrijker maken en daardoor zou de kans ooit Elzas-Lotharingen terug te krijgen,

aanzienlijk worden vergroot, zo was men van mening. Langzaam maar zeker begon de Franse buitenlandse politiek zich dan ook op het verwerven van nieuwe koloniën te concentreren en werd de blik haast automatisch op Afrika gericht waar nog grote stukken land voor het grijpen lagen.

HET CONGRES VAN BERLIJN, DE LANDKAART OPNIEUW INGEVULD

De eerste aanzet voor de Franse expansieplannen in Afrika werd overigens reeds in 1878 gegeven tijdens het beroemde Congres van Berlijn. Een groot aantal landen kwam daar onder leiding van de Duitse rijkskanselier Bismarck bijeen, om de zogenaamde 'Oosterse kwestie' op te lossen.

Deze kwestie was ontstaan door de Russisch-Turkse oorlog van 1877-1878 waarbij Rusland Turkije versloeg en grote delen van het Turkse gebied in bezit nam en onder haar vrienden op de Balkan met gulle hand begon uit te delen. Zo ontstond de Russische satellietstaat Groot-Bulgarije, waarvan het grondgebied tot aan de Egeïsche Zee reikte.

Keizer Wilhelm II van Duitsland in staatsie-uniform op jeugdige leeftijd.

Onmiddellijk kwamen de Britten daartegen in het geweer. Men wenste geen Russische invloed in de Middellandse Zee. Ook Italië voelde zich ongelukkig, terwijl Oostenrijk-Hongarije de geweldige uitbreiding van de Russische invloedssfeer op de Balkan eveneens met lede ogen aanzag. Men eiste nu van Rusland dat het haar plannen drastisch zou wijzigen, hetgeen dit land beleefd maar beslist weigerde. Groot-Brittannië en Oostenrijk-Hongarije begonnen nu met de wapens te kletteren, Bismarck bood zijn bemiddeling aan en uiteindelijk ging Rusland door de knieën en moest akkoord gaan met het houden van een conferentie om de ontstane problemen op te lossen en de veroverde Turkse gebieden te herverdelen.

Rusland kwam er tijdens die conferentie nogal bekaaid van af. Van Groot-Bulgarije bleef niet veel meer over, een deel werd teruggegeven aan de Turken. Servië kreeg eveneens een brok toegewezen, waardoor dit land in een klap zo'n vijftig procent meer gebied kreeg en ook Roemenië mocht in de buit meedelen. Zuid-Bulgarije werd omgedoopt in Rumelië en als een aparte provincie onder een christelijke gouverneur met een eigen leger, weer onder de

Sultan Mohammed van Turkije (1844-1918). Kwam op 65 jarige leeftijd op de troon nadat hij jarenlang opgesloten was in zijn eigen paleis. Overleed kort na de ineenstorting van de centrale machten in 1918.

Generaal Kitchener tijdens de Boerenoorlog in Zuid-Afrika. Werd in 1914 Brits minister van Oorlog.

Turkse sultan geplaatst en ten slotte werd Oostenrijk-Hongarije belast met het toezicht op Bosnië-Herzegovina, dit tot groot ongenoegen van de Serven die zelf een oog op dit gebied, waar veel Serven woonden, hadden laten vallen. Dit laatste zou in de toekomst nog tot zeer grote problemen leiden. Groot-Brittannië nam tijdens de conferentie en passant Cyprus nog even in bezit, uiteraard tegen de wil van de Turkse sultan, maar de omstandigheden waren dusdanig, dat die niet zo veel meer te willen had en zich lijdzaam bij deze 'diefstal', zoals hij het noemde, van zijn gebied moest neerleggen.

Het laatste woord was daarmee echter nog niet gesproken, want nu verzette Rusland zich tegen het feit dat het als overwinnaar uiteindelijk bijna niets had overgehouden. Groot-Brittannië, steeds zeer gul als het maar het gebied van anderen betrof, bood Rusland nu als compensatie de Kaukasus aan, maar nu kwam ook Frankrijk met eisen op tafel.

Als Groot-Brittannië zo maar Cyprus, een gebied dat nota bene binnen de invloedssfeer van de Fransen lag, in bezit kon nemen, dan moest daar toch ten minste iets voor de Fransen tegenover worden gesteld, zo redeneerde men. Heel genereus bood Groot-Brittannië nu ook de Fransen gebied aan dat aan een ander toebehoorde, namelijk Tunis. De Fransen accepteerden dit aanbod gretig en zo werd op het congres van Berlijn de wereld opnieuw ingedeeld, waarbij niet geschroomd werd grondgebied van anderen eenvoudigweg in beslag te nemen en aan elkaar cadeau te doen.

DE FRANSEN IN AFRIKA, DE KOLONIALEN AAN DE MACHT

Direct na het Congres van Berlijn leek de rust in Europa voorlopig te zijn weergekeerd. Aan Frankrijk, waar zoals gezegd, de koloniale langzaam maar zeker de overhand kregen over de revanchisten gaf het Congres van Berlijn de eerste en belangrijkste steun in de rug.

Tunis, een Turkse provincie, lag nu als een rijpe appel voor het grijpen. De grootmachten, waaronder Groot-Brittannië, hadden deze provincie, aan de oostkant van het reeds in 1830 door de Fransen in bezit genomen Algerije, immers de Fransen op een presenteerblaadje aangeboden!

Vreemd genoeg echter, aarzelden die met het incasseren van deze prijs. Pas nadat Bismarck, die graag zag dat de Fransen Tunis in bezit zouden nemen omdat dit hun aandacht van de revanche-gedachte zou afhouden, gedreigd had anders de Italianen te zullen steunen bij hun aanspraken op Tunis, kwam er beweging in de zaak. Op 24 april 1881 namen de Fransen dan toch uiteindelijk de stap en stuurden, onder het voorwendsel de Turkse gouverneur te hulp te snellen bij het onderdrukken van een opstandje aan de grens, ruim 30.000 soldaten naar Tunis en namen daar de regering in handen.

*Edward Grey,
de Britse minister van Buitenlandse Zaken.*

De bezetting van Tunis was het begin van de verdere Franse expansie in Afrika. Frankrijk zou uiteindelijk uitgroeien tot de tweede koloniale macht ter wereld. De Franse politici wilden echter nog meer en al spoedig richtten ze nu hun ogen op Egypte en de Nijlvalle, een gebied waar ze reeds eerder, onder Napoleon I, hun voetstappen hadden gezet. Deze interesse in Egypte zou hen echter uiteraard in conflict brengen met Groot-Brittannië dat Egypte reeds voor zichzelf gereserveerd had.

FASHODA, EEN GEVAARLIJKE ONTWIKKELING

In 1898 was een Franse militaire missie naar de Boven-Nijl gezonden. De Franse regering was het namelijk volstrekt oneens met de Britse bezetting van Sudan, nadat het in 1882 al geheel Egypte hadden onderworpen. Frankrijk had zelf grote interesse in dat deel van Afrika en nam het de Britten kwalijk dat die nu Sudan bezetten zonder daarover zelfs maar met Frankrijk overleg te plegen.